

IV.C.2.2/5.2. GYŰJTEMÉNY

JANUÁR - TÉLHÓ - BOLDOGASSZONY HAVA

1. Újév. Az évkezdet minden népnél szerencsevarázsló és gonoszűző ünnep. Az egész napot vidámság, evés-ivás jellemzi, és természetesen elmaradhatatlanok az újesztendei jókívánságok. Se szeri, se száma az új évre vonatkozó különféle időjóslásoknak. Ízelítőül egy olyat idézünk, ami gyakran beválik: ha nincs fagy januárban, meghozza azt majd a március és az április. Sok jóslás fűződik az „első”-höz: az első újévi látogató lesz a leány férje, amivel először foglalkozik az ember, azt fogja egész évben csinálni stb.

6. Vízkereszt, háromkirályok. A karácsonyi ünnepek zárónapja, ekkor kezdődik a farsang. Ezen a napon gyűjtik meg utoljára a gyertyákat a karácsonyfán, majd lebontják a fát.

Sok helyen vízkereszt napján tartják a csillagozást, vagy a háromkirályok járását, a három napkeleti bölcs betlehemi látogatásának emlékére.

Megszentelik a házakat vízzel és sóval (gonoszűző szerek), és krétával a szemöldökfára írják a G. M. B.-t (Gáspár, Menyhért, Boldizsár).

18. Piroska. „Negyvenes nap”, azt jelenti, hogy ennek a napnak az időjárása egyezni fog az egy vagy két holdváltásra bekövetkező időszak hőmérsékletével, csapadékmennyiségével (tudományosan nem bizonyított).

20. Fábián és Sebestyén. A két vértanú ünnepe az első tavaszébresztő nap. Ekkortájt kezdenek a fák mézgásodni, nedvet szívni. Fábián a pestisesek, Sebestyén a nyilasok, puskások, védőszentje.

22. Vince „Ha megcsordul Vince, tele lesz a pince.” Olvadás esetén jó bortermésre lehet számítani. Vince a szőlősgazdák egyik védőszentje.

25. Pál fordulása. A bibliai Saulus Paulusszá változásának története alapján a kemény tél időjárásának átalakulását jósolják erre a napra: „Pálfordulás – télfordulás.”

Csoóri Sándor: Hókutya

Csináljatok
hóembert,
én csinállok hókutyt,
hószínű komondort,
amilyen még sosem volt.

Így gondolom,
úgy gondolom,
kész is már a komondorom,
szájába jégcsap,
csont helyett azt kap.

FEBRUÁR – BÖJTTELŐ HAVA – TÉLUTÓ HÓ

2. Gyertyaszentelő. A rómaiak a hajdani tavaszkezdő ünnepen gyertyás-fáklyás felvonulásokat rendeztek. A kereszténység átvette az ősi tűzkultuszra utaló szokást: a házakban eloltják a tüzet, és mindenhol szentelt gyertyákkal világítanak. A gyertyaszentelő napjához fűződik a legszélesebb körben elterjedt időjósítás: e napon a téli álmából felébredő medve kijön a barlangjából, ha napos időt talál, s meglátja a saját árnyékát, akkor visszabújjik, mert még hosszú lesz a tél. Tehát ha ebben az időszakban felmelegedés, napos idő van, a tél még hosszúnak ígérkezik.

3. Balázs. A diákok patrónusa. Több évszázadra visszanyúló szokás szerint e napon tartották a Balázs-járást, amikor házról házra vonulva toborozták a diákokat az iskolába. Ezen a napon van a „balázsolás” is: a torokfájásokat parázsra vetett alma héjával megfüstölik, hogy ezzel a fájdalmat, betegséget okozó gonoszt elűzzék.

6. Dorottya. Kedvelt nap farsangi multság tartására. (Gondoljunk Csokonai Dorottyára.)

Időjósolás is fűződik hozzá: „Ha Dorottya szorítja, Julianna tágítja” a fagyot.

10. Skolasztika. Az oltóágak szedésének napja.

11. Elek. Kígyóúzó nap, a havasi pásztorok tavaszkezdő napja – ilyenkor a hegyeken nagy tüzet gyújtanak a gonosz elűzésére.

14. Bálint. A tyúkültetés napja, ekkor kezdenek párosodni, fészket rakni a verebek. Újabban nálunk is megünneplik a Valentin-napot, a szerelmesek nyugat-európai ünnepét.

16. Julianna. Dorottya ellenkező napja.

19. Zsuzsanna. Elviszi a havat, zöldellni kezd a fű, és megszólalnak a pacsirták.

24. Jégtörő Mátyás. Ahol Zsuzsanna nem vitte el a fagyot, Mátyás töri meg a tél uralmát. Vagy ha jeget nem talál, akkor csinál. A halászoknak is jeles napja, ekkor kezdenek ívni a csukák. Az ezen a napon fogott csuka, melyet a nép „Mátyás csukájá”-nak nevez, egész évre bő halfogást ígér.

Farsang. Idejét úgy számolják ki, hogy az első tavaszi (II. 21. utáni) holdtöltére következő vasárnaptól (húsvéttől) visszszámolnak hat hetet (a böjt idejét).

A farsang a közelgő tavasz ősi örömmünnepe, egyúttal a tél és a tavasz küzdelmének szimbolikus megjelenítése. Számptalan gonoszúzó és termékenységvarázsló álarcos, alakoskodó szokás fűződik hozzá (kongózás, kormozás, télmetetés, busójárás stb.).

A legtöbb esemény *farsang vasárnapjára* és a rákövetkező néhány napra, „farsang farkára” esik: így *húshagyókeddre*, a böjt kezdetére, *hamvazószerdára*, a dologtiltó napra, amit böjtfogadónak is neveznek. Ezen a napon tartják a keresztények a „hamvazkodást”.

A húsvét vasárnapig tartó böjtben húst és zsíros ételeket nem esznek, csak főtt tésztát, aszalt gyümölcsöket és a korpából készült leveseket.

Simon István: Február

Enged a fagy, földről, égről
tűnik a tél csomója,
hóvirág nyit, a hólétől
megárad a nagy Duna.

MÁRCIUS - BÖJTMÁS HAVA - TAVASZELŐ HÓ

4. Kázmér. A patkányűzés napja.

12. Gergely. Balázs a diákság, Gergely pedig az iskolák pártfogója volt. Ezen a napon tartották a Gergely-járást. Ilyenkor a nebulók végiglátogatták a falu házait, adományokat kérve a tanító és az iskola számára.

E napra rossz időt jósolnak, ha Gergely megrázza szakállát: az havazást jelent.

18. Sándor. „Sándor, József, Benedek, zsákban hozza a meleget.” Az igazán meleghezó nap.

19. József. Sok helyen ekkor hajtják ki először a marhákat a legelőre, és ekkor engedik ki a méheket is. Ezen a napon ültetik a fokhagymát, a krumplit, a kaprot.

21. Benedek. A tavasz első napja, a napéjegyenlőség ideje.

24. Gábor. A káposztaültetés ideje.

25. Gyümölcsoltó. Elnevezése Jézus fogantatására utal. A palánta ültetése, fatisztogatás napja. A Skolasztika napján szedett oltóágot ekkor helyezik el. Fecskehajtónak is mondják, mert a jó idő ekkorra hazahajtja a vándormadarakat.

Szécsi Margit: Március 15.

Zsír fogytán, bor apadtán
Tengtek a jobbágyfalvak.
Füstelen tűzhelyeken
Főzték a forradalmat.

Nemzetiszín lobogó
Röpül a szemek előtt,
behasadt fecskefarka
vívta a zöld levegőt.

Félelmetes tavaszidő
láthatott seregeket...
Gyönyörű elgondolni
azt, ami nem lehetett.

ÁPRILIS - SZENT GYÖRGY HAVA - TAVASZHÓ

Április 1. Hajdan sok népnél évkezdő nap volt, a tavaszi napéjegyenlőséget, az újjáéledő természetet ünnepelték. Amikor a naptárreformmal január elseje lett az év első napja, április első napja „komolytalan” újjévve vált. Nálunk a diákság terjesztette beugrató tréfák nyugati eredetűek.

Virágvasárnap. Húsvét előtti vasárnap. Az iskolás gyermekek ilyenkor mennek barkát gyűjteni, amit a templomban megszentelnek. A szentelt barkát gonoszűzőnek, betegségggyógyítónak tartják, elúzi a jégesőt, megóv a villámcsapástól.

Virágvasárnap tarják több palóc községben a *kiszehajtást*. Fiatal lányok telet jelképező, menyecskeruhába öltöztetett szalmabábut visznek végig a falun, majd vízbe dobják vagy elégetik. A téltemetés az ébredő természet ősi ünnepét, a húsvétot vezeti be. A virágvasárnap után következő hét a Nagyhét.

Nagypéntek. Jézus kereszthalálának ünnepén tarják a legszigorúbb böjtot.

Általános tisztálkodási nap: meszelnek, takarítanak, nagymosást tartanak a pataokban, és az állatokat is megfürösztik. Sok helyen nagypénteken nem gyűjtanak tüzet.

Nagyszombat. A tüzet ősi módon – dörzsöléssel, csiholással – újra meggyújtják és megszentelik. Az esti harangszó a böjt befejezését jelenti.

Húsvétvasárnap. Jézus feltámadásának ünnepe, a kereszténység egyik legnagyobb ünnepe a pogány tavaszkezdő ünnepekből származik. Ezen a napon tartják a húsvéti határjárást. Ilyenkor az egész falu népe körbejárja a földjeit, kitisztogatja a forrásokat. Sok helyen bált rendeznek.

Húsvéthétfő. A legnépszerűbb húsvéti népszokások: locsolás, a hímes tojás ajándékozásának ideje. Mindkettő ősi termékenységvarázslásra utal. A tojás – eredetileg halotti kultusz kelléke – Jézus újjaszületését jelképezi.

Fehérvasárnap. Húsvét utáni vasárnap a fiatal leányok „mátkát”, barátnőt választanak, vagy komatálat küldenek egymásnak.

14. Tibor. Ha ilyenkor már szép zöld a vetés, akkor jó lesz a szénatermés. A hagyomány szerint ilyenkor szólal meg a kakukk.

24. György. Európa nagy részén ősi pásztorünnep, az állatok első kihajtásának napja. Gonoszjáró nap, ezért a kerítésre, ajtóra tüskés ágakat tesznek, hogy a boszorkányokat távol tartsák. Az állatokat – az ártó szellemek, a rontás elkerülése végett – Szent György-napi tűzön hajtják keresztül, hogy a füsttől megtisztuljanak. E nap hajnalán lepedővel szedett harmattal kenyeret sütnek, vagy különböző mágiikus praktikákat végeznek.

A György-kultusz a sárkánnyal (a gonosszal) viaskodó szent legendájából származik.

25. Márk. A kukoricavetés és a búzaszentelés napja. A megszentelt búzaszálakat gonoszűzésre használják. Ha ezen a napon pacsirta, fűj vagy béka szól a búzából, az jó termést ígér.

MÁJUS - PÜNKÖSD HAVA - TAVASZUTÓ HÓ

Május 1. őszi tavaszünnep, a majálisok napja. Sok helyen a megelőző estét a legények az erdőben töltik, s hajnalban hazajöve feldíszített májusfát állítanak kedvesük udvarába.

Az emberek az egész napot vidám táncmulatságok közepette a szabadban töltik.

1889 óta a munkásság nemzetközi ünnepe.

4. Flórián. Ezen a napon az ország nyugati felében sok helyen őszi mádon gyűjtöttek „új tüzet”. Flórián a tűzoltók, a kéményseprők, a kovácok és a serfőzők patrónusa.

6. János. „Babevő János” napjának is nevezik, ekkor vetik a hüvelyeseket, a babot, borsót, lencsét.

12. Pongrác.

13. Szervác.

14. Bonifác. A fagyosszentek napjai az idő átmeneti lehülését jelzik. E napokon nem vetnek, nem palántáznak. A májusi fagyok a gyümölcsösökben, a veteményekben sokszor nagy pusztítással járnak, ezért tűzgyújtással, füstöléssel védekeznek ellenük.

15. Zsófia. Erre a napra esőt jósolnak.

16. János. Nepomuki, vagy népiesen „neszepuszi” János a vízen járók patrónusa. Hajósok, halászok, vízimolnárok ezen a napon tűzijátékos felvonulást tartanak.

25. Orbán. Ekkor kezdenek a méhek rajzani, ezért a méhek „Orbán bogarai”. Donát mellett a vincellérek, szőlősgazdák védőszentje, szobra gyakran található a szőlőhegyeken. Ha Orbán jó időt hoz, akkor szobrát felvirágozzák, ha rosszat, akkor besározzák. Sok helyen az utolsó fagyosszentnek tartják. Ha „kiseprűzik” Orbánt, nem lesz már hideg

Pünkösöd. Neve arra utal (pentékosztosz = ötvenedik), hogy húsvét után ötven nappal következik. A nyárkezdet ünnepén a különféle versenyes sportjátékok győztesét rövid ideig uralkodó „pünkösdi király”-nak választják.

Kislányok ezen a napon tartják a pünkösöd királynőjárást, a *pünkösdölést*. A legkisebb leányt pünkösdi rózsával, zöld ágakkal díszítve királynőnek öltöztetik, és rózsaszirmot hullajtva házról házra járnak köszönteni.

Tamkó Sirató Károly: Május

Méh gyűjti már a mézet,
ünnepel a természet.
Erdő, mező muzsikál,
nincs szebb hónap a májusnál.

JÚNIUS - SZENT IVÁN HAVA - NYÁRELŐ HÓ

8. Medárd. Elsősorban az időjósokról nevezetes. Ezen a napon erős lehűlés várható. Ha esővel köszönt be, akkor ez több hétig is eltarthat: „ha Medárdkor esik, negyven napon esik”.

10. Margit. A retek-, a káposzta-, a lenvetés ideje.

11. Barnabás. Sok helyen szénakaszáló nap, de ekkor érdemes bizonyos gyógyfüveket is gyűjteni.

13. Antal. Páduai Szent Antal a szembetegek, a gyulladásban szenvedők oltalmazója. Baranyában e napon gyűjtik meg ősi módon a gyógyító erejű „Szent Antal tüzet”.

15. Vida. A nyarat jelenti: a szántóföldi növények befejezték növekedésüket, és az érés időszaka következik. A rákok és a halak is már teljesen kifejlődtek.

24. János. Virágos Szent János vagy Szent Iván a nyári napforduló ünnepe. Az év legrövidebb éjszakáját Európa nagy részén ősi rítusokkal ünneplik. Nálunk a fiatalok tűzugrását és szentiváni énekeit említhetjük. Sok helyen a tűzbe – gonoszűzés céljából – gyógyfüveket, gyümölcsöt, egyebet dobnak. Számptalan hiedelem, babonás szokás fűződik ehhez a naphoz. Szent Ivánkor már megszakad a búza töve, nemsokára elkezdődhet az aratás. Az őszi répa és retek vetőnapjaként is emlegetik.

29. Péter, Pál. Az aratás kezdőnapja. A halászsok is e napot ünneplik, mert Szent Péter a védőszentjük. A nap előestéjén a halászsok rúdra kötözött ponttyal végigjárják a falut. Másnap a vízparton halpaprikással, túrós csuszával folytatódik az ünneplés. Ezen a napon van a legjobb íze az epernek, ezért ekkor tartják az eperszüretet.

Zelk Zoltán: Megérett a cseresznye

Magérett a cseresznye,
Piroslik az ágon.
Ezer piros csengettyű
Csilingel a fákon.

Magérett a cseresznye,
Szedik a kosárba,
Holnap reggel szekérrel
Viszik a vásárba.

Jaj de piros! Jaj de szép!
Az íze de édes.
Sül is már a tepsiben
A cseresznyerétes.

JÚLIUS - SZENT JAKAB HAVA - NYÁRHÓ

Sarlós Boldogasszony. Asszonyoknak dologtöltő nap. Ekkor tartják az aratási vásárokat.

5. Sarolta. Ha esővel köszönt be, rossz lesz a dió- és mogyorótermés.

13. Margit. Ha esőt, zivatart hoz, „mérges Margit”-nak nevezik. Ha ezen a napon jó idő van, akkor hagyomány szerint elkezdődhet a szabadban való fürdőzés.

20. Illés. Ősi kígyó- és medveünnep, a pásztoroknak dologtöltő nap. Gonoszjáró napnak is számít: gyakran zivatart, jégesőt hoz.

21. Dániel Ha Illés nem hoz esőt, Dánieltől várhatjuk.

22. Mária-Magdolna. Szépségvarázsoló nap. Az e napon vágott leányhaj biztos sikert arat. Mária-Magdolna is zivatarhozó napnak számít.

25. Jakab. Ezen a napon áll meg a szőlő növekedése, és kezd édesedni.

Ha Jakab napja derűs, jó gyümölcsstermesre számíthatunk, de nincs kizárva a zivatar sem.

26. Anna. E napon szakad meg a virágos kender töve.

Osvát Erzsébet: A szemtelen szúnyog

Szedtevette teremtette,
Megcsíp reggel,
Megcsíp este.
S mit tehetsz te?

Mit tehetsz te?
Viszket karod,
Viszket lábad,
Száll előtted,
Száll utánad.

Semmi nyugtod
Nincs már tőle.
Fogj ki rajta,
Fuss előle!

AUGUSZTUS - KISASSZONY HAVA - NYÁRUTÓ HÓ

10. Lőrinc. A naptár elcsúszása következtében néhány későbbi (szeptember 5.) érvényességű tapasztalat kapcsolódik ehhez a naphoz

15. Nagyboldogasszony. Derült idejével jó szőlő- és gyümölcstermést jósol. A „kétasszonyköze” (VIII. 15. – IX. 8.) varázserejű időszak, ekkor szedik a különféle varázsfüveket, cséplik a magnak való búzát, gyűjtik az ültetni való tojást. Az ekkor keltetett tyúkok lesznek a legjobb tojók.

16. Rókus. A ridegen tartott szarvasmarhák védőszentje.

20. István. Szent István magyar király ünnepe. Ezen a napon már az új búzából sütik a kenyeret.

24. Bertalan. Sok helyen őszkezdő nap, féregirtást, takarítást, szellőztetést tartanak.

Galambosi László: Malom

Dirmeg-dörmög a malom.
Tele van a garatom.
Már éjjel nem alhatom,
A liszt szárnya hófehéren
Lobog át az ablakrésen.
Bolyhos zsákok dagadoznak,
Imbolyognak utcahosszat.

Felbóklásznak a padlásra,
Pallóra vagy gerendára
kuporodnak, hasalnak.
Többször talpra ugranak.
Kenyér kell az éhes szájba,
Holdas cipó, friss kalácska.
Ha már úgyse alhatom,

Dörögjön a garatom,
Zeb-zub, zeb-zub, hallgatom.
Én vagyok a vén malom.

SZEPTEMBER - SZENT MIHÁLY HAVA - ŐSZELŐ HÓ

1. Egyed. Ezen a napon lépnek szolgálatba a juhászok, kondások és a szőlőpásztorok. A szőlőhegyen zárónap, ettől kezdve tilos szekérrel, abroncsos edénnyel a szőlőben járni. Megkezdődik a szőlőőrzés. A disznót hízóba fogják. Egyed-nap időjárásából az egész ősze következtetnek.

5. Lőrinc. A lassan beköszöntő ősze utal, hogy ez a szabadban fürdés utolsó napja. A „lőrinces” dinya, körte már nem igazán ízes. Ezen a napon fordul az időjárás: ha szép idő van, hosszú lesz az ősz. Lőrinc napja után a fás növények megállnak fejlődésükben, és a kígyó odvába bújnak.

8. Kisasszony. Ősi pogány őszekezdő nap. „Fecskehajtó Kisasszony”-nak is nevezik: e naptól kezdve indulnak útnak a fecskék és a vándormadarak. Sok helyen a dióverés napja.

21. Máté. Ha ezen a napon tiszta az idő, jó lesz a bortermés. Vetésre viszont Máté hete nem kedvező, „pelyvahét”-nek nevezik.

Bár csillagászatilag ezen a napon van az őszi napéjegyenlőség, jelentősebb ünnep nem kapcsolódik hozzá. Ezután kezdődnek az őszi pásztorünnepek, a gazdasági év végét jelentő szüreti mulatságok.

29. Mihály őszi évnegyedkezdő nap. Európa-szerte ismert pásztorünnep. Ezen a napon hajtják be a legtöbb állatot a faluba, ekkor lépnek szolgálatba a pásztorok.

Megszakad a fű gyökere, megszűnik a mézelés, a halak a víz fenekére húzódnak. Megkezdődik az őszi vetés.

Ha ezen a napon még itt vannak a fecskék, újévig nem lesz nagy hideg. A Mihály-napi mennydörgés szép őszt, de kemény telet jelent.

Mándy Stefánia: Gólyabúcsúzó

Ó, gyorsan tűnő nappalok.
Ó, hosszú, őszi éjszakák.
Hulló fészken magam vagyok,
Köszönts az egek vándorát.

Elszállt a dal, az év, a nyár,
Ki hozza vissza már!
Egy árva rózsza ring a fán,
Elátkozott királylány.

Elfutott sírva a fürgé pásztor,
Szívecske búvik a kertek alatt,
Fújnak a furcsa őszi szelek,
Maholnap hosszú útra kelek.

OKTÓBER - MINDENSZENT HAVA - ŐSZHÓ

- 2. Leodegár** vagy **Petra**. Az első lombhullató nap.
4. Ferenc. Ez a hét is kiválóan alkalmas az őszi vetésre.
15. Teréz. Szüretkezdő napnak tarják.
16. Gál. A halászat befejező napja: tavakon, folyókon utolsó nagy közös halfogást tartanak. A makk érését e naptól számítjuk.
18. Lukács. Kórházak, fürdők védőszentje. A Mecsekalján a gesztenyeszüret napja, akkor tartják a pécsváradi leányvásárt.
20. Vendel. Főleg a Dunántúlon a pásztorok védőszentje. Sok helyen a pásztorünnepet ezen a napon tartják.
21. Orsolya. A káposzta és a kerti veteményes betakarításának a napja.
23. János. A megrövidült nappalt jelzi, hogy sok helyen ekkor gyújtanak lámpát a szobában.
26. Dömötör. Vendel mellett az őszi pásztorünnepek napja. Az Alföldön és az ország északkeleti részében főként a juhászok körében kedvelt a „dömötörözés”, a juhászbál.
28. Simon, Júdás. Sokféle télkezdő napnak tartják.
31. Farkas. A faültetésre az egyik legkedvezőbb nap.

Tarbay Ede: Ősz-anyó

Kontyos, kendős ős-anyó
Söpröget a kertben,
Vörös arany falevél
Ripeg-ropog, zörren.

Reggel, este ruhát mos,
Csupa gőz az erdő,
Mosókonyha a világ,
A völgy mosóteknő.

NOVEMBER - SZENT ANDRÁS HAVA - ŐSZUTÓ

1. Mindenszent. A cselédfogadás, bíróválasztás, tanácsújítás napja. Erre a napra vetést, az őszi munkákat már be kell fejezni. A természet is nyugovóra tér.

Ekkor emlékezünk meg halottainkról. A temetők megtelnek őszirózsával, krizantémmal, az elmúlás jelképes virágaival. Az ablakokban gyertyát gyújtanak.

3. Hubert. Hubertusz a vadászok védőszentje, akik ezt a napot nagy vidámsággal ünneplik.

11. Márton. A boltokban ezen a napon gyűjtják meg a gyertyát.

Ekkor vágják „Márton lúdját”, és a lakomán megkóstolják az új bort, ennek ugyanis Márton a „bírája”.

Ezen a napon sütik a „marcipánt” is, ami a cukrászdai édesség elődje.

A mesterek vacsorát adnak legényeiknek, a gazdák a pásztorokat vendégelik meg.

Számtalan időjósítás fűződik a naphoz: „Márton olykor fehér lovon jár” – tehát felkészültünk a havazásra. „Ha Márton lúdja jégen áll, karácsonykor sárban botorkál” vagy „Ha jókedvű Márton, kemény lesz a tél.”

19. Erzsébet. Ha Erzsike megrázza a dunyháját, az havazást jelent.

25. Katalin. A lányok védőszentje. Sok férjjóslás fűződik ehhez a naphoz.

Sok helyen „Katalin-ágot” raknak vízbe, hogy karácsonykor kizöldüljön.

Időjárásban a karácsonnyal ellentétes: „Ha Katalin kopog, karácsony locsog.”

30. András. A téli évnegyedkezdő multságok napja. András-nap utáni vasárnap kezdődik advent, ettől kezdve karácsonyig lakodalmas, táncos összejövetelet nem tartanak.

András-naphoz fűződik a legtöbb férjjósló szokás – az ilyen napokat általában „andrásoló” napokként tarjuk számon.

Sokfelé ilyenkor már disznót vágnak, mert a hús már eltartható.

Arany János: Toldi estéje

Első ének (részlet)

Őszbe csavarodott a természet feje,
Dérré vált a harmat, hull a fák levele,
Rövidebb, rövidebb lesz a napnak útja,
És hosszúkat alszik rá, midőn megfutja.

DECEMBER – KARÁCSONY HAVA – TÉLELŐ HÓ

3. Borbála. Bányászok, tüzérek és várak védőszentje.

Katalinnal együtt a lányok pártfogója, andrásoló nap. Ekkor teszik vízbe a „Borbála-ágot” – cseresznye-, barack- vagy mandulagallyacskát, ami ha karácsonyig kivirágzik, akkor a leány biztos férjhez menetre számíthat.

6. Miklós. A gyermekeket megajándékozó Mikulás alakjának a magyarság körében kevés hagyománya van, német területről származik.

7. Ambrus. Ezen a napon a méhészek és a mézeskalácsosok ünneplik védőszentjüket.

13. Luca. A Gergely-féle naptárreform előtt az év legrövidebb napja volt.

Legszigorúbb dologtiltó nap a nőknek, mivel a gonoszjáró napon mindenhol boszorkányok leselkednek.

Ekkor kezdik készíteni a Luca-széket, amire a karácsonyi éjféλι misén felállva megláthatók a boszorkányok.

Fiatal legények házról házra járva „kotyolnak” – megvarázsolják a tyúkokat, hogy jó tojók legyenek, és sok termékenységre, bőségre utaló kívánságot mondanak.

Elterjedt szokás még a Luca-napi búzahajtatás és a Luca-kalendárium készítése (a karácsonyig tartó 12 napból a következő év hónapjainak időjárására következtetnek).

24. Ádám és Éva. Sok helyen böjtölnek szenteste, ünnepi ételnek halat esznek. A karácsonyi étkezéseket különleges szertartásokkal szabályozzák, amelyben az abrosznak is fontos szerepe van. A karácsonyfa állításának szokása német földről került hozzánk. Egyébként sok népnél visznek ezen a napon a lakásba élő növényt, örökzöldet, az állandó megújulás jelképét.

25. Karácsony. Eredetileg a téli napforduló ünnepe. A kereszténység ezen a napon ünnepli Jézus megszületését.

A legismertebb karácsonyi népszokás, a betlehemezés dramatikus formában adja elő a Szent család szálláskeresésétől a napkeleti királyok látogatásáig a cselekményeket. A betlehemezés kerete legtöbbször profán pásztorjáték.

Karácsony és újév között járnak házról házra a regősök. Fiatal fiúk csapata különböző zajkeltő eszközök kíséretében ősi elemeket tartalmazó rítuséneket énekel, amelyben a sámánizmus maradványai és a téli égbolt képe helyet kap.

A legények kopott ruhában, bocskorban vannak. Szent István szolgáinak mondják magukat, a csodaszarvasról énekelnek, aki égitesteket hordoz két oldalán, szarvain pedig gyúlatlanul égő gyertyákat tart. Minden versszak végén, mintegy varázsigeként, elhangzik a „hej regő rejtem” refrén. Legvégén fiatal párokat regölnek egymáshoz.

26. István. Egészség- és termésvarázsoló nap. Ekkor köszöntik ünnepélyesen az Istvánokat.

27. János. Szintén híres névköszöntő nap. A szőlősgazdák bort szentelnek és minden hordóba töltenek egy kicsit, hogy meg ne romoljon. Ami megmaradt, elteszik gyógyszernek és isznak „Szent János poharából”.

28. Aprószentek. Egészségvarázsló nap, sok helyen vesszőből font korbáccsal megcsapkodják a lányokat, hogy szépek, egészségesek legyenek.

29. Tamás. E nap országszerte disznótorokat tartanak. A disznó háját elteszik, hogy gyógyító irt készítsenek belőle.

31. Szilveszter. Az év legvidámabb éjszakája az első évezred végén élt Szilveszter pápa ünnepe. Az év végi mulatozást már a rómaiak is megtartották december 27-én, a híres szaturnáliákon. Ezen az éjszakán eltemetik az óesztendőt és különböző varázslásokkal, praktikákkal igyekeznek megtudni, hogy mit hoz az új év. Legismertebb az ólomöntés, amikor a frissen öntött ólom formájából jósolnak, vagy a gombócfőzés, amikor papírszeletekre férfineveket írnak, ezeket gombócokba dugva forró vízbe dobják, s amelyik legelőbb a víz színére emelkedik, az lesz a neve a leány jövőendő férjének.